

bericht op brief van: 19/04/2007
uw kenmerk: PZDB-B-07074
ons kenmerk: RMW0707174 / NB.06.0017
afdeling: Landelijk Gebied en Water
bijlage(n): -
behandeld door: E.C. Stikvoort
doorkiesnummer: 0118-631128
onderwerp: vergunning ex artikel 19d, eerste lid, van de Natuurbeschermingswet 1998 voor het uitvoeren van een experiment met het verplanten van zeegras als mitigerende maatregel in het Natura2000-gebied Oosterschelde

Rijkswaterstaat Zeeland (Zeekeringen)
t.a.v. heer R.H.M. Van de Voort
Postbus 1000
4330 ZW MIDDELBURG

verzonden:

02 JULI 2007

Middelburg, 29 juni 2007

Geachte heer Van de Voort,

1. Inleiding

In uw bovengenoemde brief, die op 20 april 2007 is ontvangen, verzoekt u vergunning in het kader van de Natuurbeschermingswet 1998 voor het uitvoeren van een experiment met het verplanten van zeegras als mitigerende maatregel in het Natura2000-gebied Oosterschelde. De ontvangst van uw aanvraag is op 11 mei 2007 (kenmerk RMW0705431) bevestigd.

2. De aanvraag

U geeft aan dat een groot deel van de Nederlandse dijken aan de zeezijde tegen golven wordt beschermd door een steenbekleding. Uit onderzoek van de Technische Adviescommissie voor de Waterkeringen is naar voren gekomen dat in Zeeland deze steenbekleding onvoldoende tegen zeer zware stormen bestand is. Anders gezegd: de steenbekleding is in veel gevallen te licht en voldoet niet aan de veiligheidsnorm. Om dit probleem op te lossen is in 1996 het project Zeekeringen gestart. Hierin werken Rijkswaterstaat, de Zeeuwse waterschappen en de provincie Zeeland samen. Daarvoor is het Projectbureau Zeekeringen in het leven geroepen. Het doel is de met steen beklede delen van het buitentalud van de dijk te verbeteren op de plaatsen waar dat nodig is.

Na verbetering dienen de dijktrajecten te voldoen aan de veiligheidsnorm zoals die is vastgelegd in de Wet op de Waterkering. Veiligheid is eerste prioriteit, maar daarnaast geeft u aan dat er ook aandacht is voor de gevolgen van de dijkverbeteringswerken voor het landschap, de natuur, cultuurhistorie (de LNC-waarden) en overige belangen, zoals ruimtelijke ordening, omwonenden en milieu.

De aanvraag heeft betrekking op een veldexperiment met het verplanten van zeegras vanuit werkstroken langs dijktrajecten die vanaf 2011 door het Projectbureau Zeekeringen rond de Oosterschelde zullen worden verbeterd. Werkstroken zijn de bodemzones langs de dijkvoet die onvermijdelijk voor de dijkverbetering beroerd zullen worden. Zonder maatregelen zal het in de werkstroken aanwezige zeegras tenminste tijdelijk, maar waarschijnlijk permanent verloren gaan. Aangezien het zeegras een specifiek, bijzonder en vanuit natuurwaarden zeer belangrijk leefgebied vormt en in Nederland en Europa zeldzaam en bedreigd is, wilt u – mede op verzoek van de provincie Zeeland – een uiterste inspanning doen om dit zeegras te redden. Dit wilt u doen door een hoeveelheid zeegras uit de toekomstige werkstroken te verplanten naar delen in de Oosterschelde waar in het verleden zeegras voorkwam, dan wel delen waar de omstandigheden inmiddels zodanig zijn dat zeegras er naar het inzicht van deskundigen kan gedijen. Essentie van het experiment is dat maatregelen worden genomen om de remmende werking van wadpieren op de ontwikkeling van zeegras te voorkomen. Dit gebeurt door het zeer lokaal toepassen van een schelpenlaag of een net in de bodem.

Voor het ontwerp van het experiment is de beste deskundigheid in Nederland gemobiliseerd. Het onderzoeksteam bestaat uit wetenschappers en medewerkers van de Radboud Universiteit Nijmegen, het onderzoeksinstituut NIOO-CEME te Yerseke en Rijkswaterstaat. Het experiment is zodanig van opzet dat niet alleen geprobeerd wordt het zeegras dat over enkele jaren vrijwel zeker verloren gaat te redden, maar dat vanuit de verplante delen een groter oppervlak van de slikken begroeid kan raken met zeegras. Daarenboven worden op de donorlocaties zodanige experimentele maatregelen genomen dat het zeegras mogelijk vanuit de naastgelegen zones gerekoloniseerd wordt. Indien het experiment slaagt en zich hier ook weer zeegras ontwikkelt, zal dit zeegras bij de daadwerkelijke dijkverbetering van die betreffende trajecten vanaf 2011 ook weer als mitigerende maatregel verplant worden.

Ter onderbouwing van uw verzoek heeft u meegezonden het document 'Onderzoeksplan Zeegrasmitigaties Oosterschelde (2 april 2007)', opgesteld door het onderzoekersteam en het rapport PZDB-R-07032 'Passende beoordeling voor transplantatieproeven met klein zeegras (Oosterschelde)', opgesteld door Arcadis. Op 9 mei 2007 is door u het rapport PZDB-R-07076 'Passende beoordeling voor transplantatieproeven met klein zeegras (Oosterschelde)' (9 mei 2007), opgesteld door Arcadis, ter beschikking gesteld. Het rapport is een verbeterde versie van die op 19 april 2007 door u was meegezonden.

De aanvraag heeft betrekking op toekomstige werkstroken bij Tholen, het Goesse Sas, de Krabbenkreek en de Slikken van Viane en proeflocaties in de Krabbenkreek en op de Slikken van den Dortsman. Het betreft de volgende kadastrale percelen:

Donorlocaties: ANL00C 139, TLN00K 91, TLN00K 92, GOE00AB 462, PLL00G 393 en DVL00E 548.
Proeflocaties: VSM03G 141, VSM03G 283, ANL00C 137 en TLN00K 97.

Door ons college is op 23 mei 2007 reeds een gedoogbeschikking (kenmerk RMWB070270) voor dit experiment afgegeven. Deze is geldig t/m 31 juli 2007, hetgeen neerkomt op de periode van het daadwerkelijke verplanten en een eerste maand monitoren van de ontwikkelingen na het verplanten. Reden voor afgifte van de gedoogbeschikking is dat het verplanten van zeegras uiterlijk in juni 2007 dient plaats te vinden om een goede kans op 'aanslaan' te hebben én om de resultaten tijdig in de uitvoering van de dijktrajecten met zeegras langs de dijk te kunnen meenemen. Doordat het definitieve onderzoeksplan pas begin april 2007 is vastgesteld, bleek er nog onvoldoende tijd te zijn om de vergunning te kunnen verlenen vóórdat de proef zou moeten starten. Het belang van het tijdig aanvangen van de proef is door ons dermate groot geacht dat we daartoe reeds een gedoogbeschikking hebben afgegeven. Belanghebbenden zijn in die procedure in de gelegenheid gesteld om hun zienswijze kenbaar te maken. Zij hadden geen bezwaren tegen het experiment. Op het moment van verlenen van de vergunning waren de transplantatiewerkzaamheden juist afgerond en was alleen donormateriaal op de Slikken van Viane verzameld.

3. Beschrijving van de ingreep

Het experiment bestaat op hoofdlijnen uit de volgende onderdelen:

- Het 'voorbehandelen' van de transplantatielocaties bij de Slikken van den Dortsman Noord en in de Krabbenkreek middels een 'beschelping'- of de 'benettingmethode' (mei/juni 2007).
- Het 'steken' van de zeegraszoden op de donorlocaties en het nabehandelen van de donorlocaties met de 'beschelpingmethode' (mei/juni 2007).
- Het planten van de zeegraszoden op de voorbehandelde proeflocaties (mei/juni 2007).
- Monitoring: het uitvoeren van waarnemingen en metingen om de resultaten van het experiment op wetenschappelijk verantwoorde wijze te kunnen bepalen (mei 2007 – december 2009).

4. Beschrijving van de kwalificerende waarden en instandhoudingsdoelstellingen

4.1 Oosterschelde

De Oosterschelde is een onderdeel van het voormalige estuarium van de Schelde. In 1986 is de Oosterschelde van de zee afgesloten door een stormvloedkering, die de getijdenwerking nog in enige mate toelaat. Als gevolg van de getijdenstromen vinden erosie- en sedimentatieprocessen plaats die resulteren in een wisselend patroon van schorren, slikken en droogvallende platen (het intergetijdengebied), ondiep water en diepe getijdengeulen. In de monding van de Oosterschelde bevinden zich de diepste stroomgeulen die plaatselijk een diepte bereiken van 45 meter. Tussen deze stroomgeulen en in het gebied ten oosten van de Zee-landbrug bevinden zich uitgestrekte gebieden met ondiepe wateren met zandbanken. In het oosten en noorden van het gebied komen grote oppervlakten slikken voor. Binnendijs worden langs de oever een groot aantal karrenvelden, inlagen en kreekrestanten tot het gebied gerekend. Deze gebieden bestaan voornamelijk uit vochtige graslanden en open water. Het water, het intergetijdengebied en de binnendijs gelegen gebieden vormen tezamen het leefmilieu voor de rijke flora en fauna van het gebied. De grote variatie aan milieutypen in het gebied gaat gepaard met een grote diversiteit aan dier- en plantensoorten. Deze vari-

atie aan milieutypen wordt bepaald door factoren als getij, stroming, watertemperatuur, hoogteligging, waterkwaliteit en sedimentsamenstelling.

Het gebied Oosterschelde behoort tot het Natura2000-landschap 'Noordzee, Waddenzee en Delta'. De begrenzing van het Habitatrictlijngebied Oosterschelde is bepaald aan de hand van de ligging van de natuurlijke habitats en de leefgebieden van de soorten waarvoor het gebied is aangewezen. Daarnaast omvat het begrensde gebied ook natuurwaarden die integraal onderdeel uitmaken van de ecosystemen waartoe de betreffende habitattypen en leefgebieden van soorten behoren alsmede nieuwe natuur indien dit noodzakelijk wordt geacht om bedreigde en schaarse habitattypen en leefgebieden van soorten te herstellen. Bij de keuze en de afbakening van de gebieden is geen rekening gehouden met andere vereisten dan die verband houdend met de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna.

De Oosterschelde is aangewezen als Vogelrichtlijngebied vanwege de aanwezigheid van kustwateren (zout), intergetijdengebied, schorren en binnendijkse gronden (o.a. brakke inlagen) die als geheel het leefgebied vormen van een aantal in artikel 4 van de Richtlijn bedoelde vogelsoorten. Het is een watergebied dat het leefgebied vormt van soorten van Bijlage I (art. 4.1) en tevens fungeert als broedgebied, overwinteringsgebied en rustplaats in de trekzone van andere trekvogelsoorten (art. 4.2). De begrenzing van het gebied is zo gekozen dat een in landschappelijk en vogelkundig opzicht samenhangend geheel is ontstaan dat voorziet in de beschermingsbehoefte met betrekking tot het voortbestaan en/ of voortplanten van bedoelde vogelsoorten.

4.2 Instandhoudingdoelstellingen

In juni 2005 heeft het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) de Natura2000-Contourennotitie uitgebracht waarin de kaders voor de Natura2000-doelen worden aangegeven. In deze notitie worden voor de doelen een aantal hoofdlijnen geformuleerd zoals:

- Behoud van de bijdrage van het Natura2000-gebied aan de biologische diversiteit en aan de gunstige staat van instandhouding van natuurlijke habitats en soorten binnen de Europese Unie.
- Behoud van de bijdrage van het Natura2000-gebied aan de ecologische samenhang van het Natura2000-netwerk zowel binnen Nederland als binnen de Europese Unie.
- Behoud en waar nodig herstel van de ruimtelijke samenhang met de omgeving ten behoeve van de duurzame instandhouding van de in Nederland voorkomende natuurlijke habitats en soorten.
- Behoud en waar nodig herstel van de natuurlijke kenmerken en van de samenhang van de ecologische structuur en functies van het gehele gebied voor alle habitattypen en soorten waarvoor instandhoudingsdoelen zijn geformuleerd.
- Behoud of herstel van gebiedsspecifieke ecologische vereisten voor de duurzame instandhouding van de habitattypen en soorten waarvoor instandhoudingsdoelen zijn geformuleerd.

De doelen zijn verder uitgewerkt in het doelendocument van juni 2006 en het ontwerpbesluit Oosterschelde dat de minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit in januari 2007 ter inzage heeft gelegd.

Voor alle grote wateren geldt dat behoud of herstel van de ruimtelijke samenhang tussen geulen, ondieptes, platen en kwelders (of schorren) en de bijbehorende sedimentatie- en erosieprocessen van groot belang zijn.

Voor de Oosterschelde zijn in het doelendocument de volgende kernopgaven geformuleerd:

- Behoud slikken en platen voor rustende en foeragerende niet-broedende vogels en rustgebieden voor gewone en grijze zeehond.
- Behoud en herstel van schorren en zilte graslanden (buitendijks) met alle successiestadia, zoet-zout overgangen, verscheidenheid in substraat en getijregime en mede als hoogwatervluchtplaats.
- Behoud en ontwikkeling van kwaliteit binnendijkse brakke gebieden voor noordse woelmuis en voor broedvogels (kluut, sterns) en als hoogwatervluchtplaats, overgangs- en trilvenen (veenmosrietlanden) brakke variant van ruigten en zomen (harig wilgenroosje), schorren en zilte graslanden (binnendijks) en als hoogwatervluchtplaats.

De kernopgaven zijn in het ontwerpbesluit Oosterschelde nader vertaald in instandhoudingsdoelen. In het ontwerpbesluit van januari 2007 zijn voor de Oosterschelde de volgende doelen voor habitattypen en soorten opgenomen:

Habitattypen:

- H1160 Grote, ondiepe krekens en baaien: Behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit.
- H1310 Eenjarige pioniersvegetaties van slik- en zandgebieden met *Salicornia spp.* en andere zoutminnende planten: Uitbreiding oppervlakte en behoud kwaliteit zilte pionierbegroeiingen, *zeekraal* (subtype A).
- H1320 Schorren met slijkgrasvegetatie (*Spartinion maritimae*): Behoud oppervlakte.
- H1330 Atlantische schorren (*Glauco-Puccinellietalia maritimae*): Behoud oppervlakte en kwaliteit schorren en zilte graslanden, *buitendijks* (subtype A) en uitbreiding oppervlakte en behoud kwaliteit schorren en zilte graslanden, *binnendijks* (subtype B).

- H7140 Overgangs- en trilveen: Uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit van overgangs- en trilvenen, *veenmosrietlanden* (subtype B).

Habitatrichtlijnsoorten:

- H1340 Noordse woelmuis: Uitbreiding verspreiding, omvang en behoud kwaliteit leefgebied voor uitbreiding populatie.
- H1365 Gewone zeehond: Behoud omvang en verbetering kwaliteit leefgebied voor uitbreiding populatie ten behoeve van een regionale populatie van ten minste 200 exemplaren in het Deltagebied.

Broedvogelsoorten:

- Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor de populatie van het Deltagebied van:
  - A132 Kluut ten minste 2.000 paren;
  - A137 Bontbekplevier ten minste 100 paren;
  - A191 Grote stern ten minste 4.000 paren;
  - A193 Visdief ten minste 6.500 paren;
  - A195 Dwergstern ten minste 300 paren.
- Uitbreiding omvang en/of verbetering kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor de populatie van het Deltagebied van:
  - A138 Strandplevier ten minste 220 paren.
- Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van:
  - A194 Noordse stern ten minste 20 paren.

Niet-broedvogelsoorten:

- Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van:
  - A004 Dodaars gemiddeld 80 vogels (seizoensgemiddelde);
  - A005 Fuut gemiddeld 370 vogels (seizoensgemiddelde);
  - A007 Kuifduiker gemiddeld 8 vogels (seizoensgemiddelde);
  - A017 Aalscholver gemiddeld 360 vogels (seizoensgemiddelde);
  - A026 Kleine zilverreiger gemiddeld 20 vogels (seizoensgemiddelde);
  - A034 Lepelaar gemiddeld 30 vogels (seizoensgemiddelde);
  - A043 Grauwe gans gemiddeld 2.300 vogels (seizoensgemiddelde);
  - A045 Brandgans gemiddeld 3.100 vogels (seizoensgemiddelde);
  - A046 Rotgans gemiddeld 6.300 vogels (seizoensgemiddelde);
  - A048 Bergeend gemiddeld 2.900 vogels (seizoensgemiddelde);
  - A050 Smient gemiddeld 12.000 vogels (seizoensgemiddelde);
  - A051 Krakeend gemiddeld 130 vogels (seizoensgemiddelde);
  - A052 Wintertaling gemiddeld 1.000 vogels (seizoensgemiddelde);
  - A053 Wilde eend gemiddeld 5.500 vogels (seizoensgemiddelde);
  - A054 Pijlstaart gemiddeld 730 vogels (seizoensgemiddelde);
  - A056 Slobeend gemiddeld 940 vogels (seizoensgemiddelde);
  - A067 Brilduiker gemiddeld 680 vogels (seizoensgemiddelde);
  - A069 Middelste zaagbek gemiddeld 350 vogels (seizoensgemiddelde);
  - A103 Slechtvalk gemiddeld 10 vogels (seizoensmaximum);
  - A125 Meerkoet gemiddeld 1.100 vogels (seizoensgemiddelde);
  - A130 Scholekster gemiddeld 24.000 vogels (seizoensgemiddelde);
  - A132 Kluut gemiddeld 510 vogels (seizoensgemiddelde);
  - A137 Bontbekplevier gemiddeld 280 vogels (seizoensgemiddelde);
  - A138 Strandplevier gemiddeld 50 vogels (seizoensgemiddelde);
  - A140 Goudplevier gemiddeld 2.000 vogels (seizoensgemiddelde);
  - A141 Zilverplevier gemiddeld 4.400 vogels (seizoensgemiddelde);
  - A142 Kievit gemiddeld 4.500 vogels (seizoensgemiddelde);
  - A144 Drieteenstrandloper gemiddeld 260 vogels (seizoensgemiddelde);
  - A149 Bonte strandloper gemiddeld 14.100 vogels (seizoensgemiddelde);
  - A157 Rosse grutto gemiddeld 4.200 vogels (seizoensgemiddelde);
  - A160 Wulp gemiddeld 6.400 vogels (seizoensgemiddelde);
  - A161 Zwarte ruiter gemiddeld 310 vogels (seizoensgemiddelde);
  - A162 Tureluur gemiddeld 1.600 vogels (seizoensgemiddelde);
  - A164 Groenpootruiter gemiddeld 150 vogels (seizoensgemiddelde);
  - A169 Steenloper gemiddeld 580 vogels (seizoensgemiddelde).
- Behoud omvang en kwaliteit leefgebied van:
  - A037 Kleine zwaan
- Behoud omvang en verbetering kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van:
  - A143 kanoet met gemiddeld 7.700 vogels (seizoensgemiddelde).

Ingevolge artikel 15a, derde lid, van de Natuurbeschermingswet 1998 heeft de instandhoudingsdoelstelling voor dat deel van het gebied, dat zijn status als beschermd natuurmonument heeft verloren, mede betrekking op de doelstellingen ten aanzien van het behoud, herstel en de ontwikkeling van het natuurschoon of de natuurwetenschappelijke betekenis van het gebied zoals bepaald in het van rechtswege vervallen besluit (verder: de 'oude doelen'). Voor zover deze doelstellingen Natura2000-waarden betreffen, zijn deze begrepen in de in de voorgaande paragrafen opgenomen instandhoudingsdoelstellingen. In een aantal gevallen is het onmogelijk om zowel de oude doelen als de Natura2000-doelen te bereiken, bijvoorbeeld omdat die doelen tegenstrijdig beheer vragen. In deze gevallen gaan de Natura2000-doelen vóór om de Europeesrechtelijke verplichtingen na te komen. In het beheerplan zullen de oude doelen net als de overige instandhoudingsdoelen worden uitgewerkt in ruimte en tijd. Dan wordt ook uitgewerkt waar achteruitgang van het natuurschoon en de natuurwetenschappelijke betekenis met betrekking tot oude doelen is toegestaan ten gunste van Natura2000-doelen.

De oude doelen gelden binnen het Natura2000-gebied Oosterschelde voor de deelgebieden 'Oosterschelde-buitendijks' en 'Oosterschelde-binnendijks'.

Deze doelen betreffen in Oosterschelde-buitendijks:

- Behoud van het gebied als internationaal belangrijke schakel in een samenhangend systeem van waterrijke gebieden in het West-Palearctische gebied.
- Behoud van het ecologisch samenhangende geheel van open water, platen, slikken en schorren.
- Behoud van de kenmerkende grote geomorfologische, bodemkundige en hydrologische verscheidenheid.
- Behoud van de waardevolle levensgemeenschappen die te danken zijn aan de verscheidenheid van milieu-omstandigheden.
- Behoud van minder algemene tot zeldzame plantengemeenschappen (blaaswier, darmwervevegetaties, klein en groot zee gras, Engels slijk gras, zee kraal, zee aster, kwelder gras, schorrezout gras, lamsoor, zee weeg bree, gewone zout melde, strand week, zee alsem, rood zwenk gras, zilte rus, melkkruid, Engels gras, schorrekruid, strand melde, spies melde, reukloze kamille, klein slijk gras, knotswier, groefwier en suikerwier), het nationale en internationale belang als overwinteringsgebied, doortrekgebied en permanente verblijfplaats voor een groot aantal vogelsoorten (scholekster, kanoetstrandloper, bonte strandloper, wulp, tureluur, zilverplevier, steenloper, smient, pijlstaart, bergeend, rotgans, brandgans, kleine zwanen, kolganzen, rietganzen, tureluur, wilde eend, visdief, bontbekplevier, strandplevier en kluit), de aquatische zoutwaterlevensgemeenschappen (zeepokken, mosselen, kokkels, platte slijkgaper, wadpier, draadworm, zager, nonnetje, zeeduizendpoot, wadslakje, alikruik, strandkrab, garnaal, slijkgarnaal, wilde mosselbanken, fauna van dijkvlooiingen met zakpijpen, zeedahlia's, zeeanjelier, sponzen, oesters, alikruiken, zeepokken, kreeft, zee kat, zeedonderpad, zeenaald, zwarte grondel, botervis, snotolf en harnasmantje) met vele soorten plantaardig en dierlijk plankton en vissen (schol, schar, bot, tong, haring en sprot) dankzij de goede waterkwaliteit en het (potentiële) leefgebied voor de zee hond.
- Behoud van het weidse karakter en ongereptheid uit een oogpunt van natuurschoon.

Deze doelen betreffen in Oosterschelde-binnendijks:

- Behoud van het gebied, in samenhang met de binnendijkse natuurgebieden, als internationaal belangrijke schakel in een samenhangend systeem van waterrijke gebieden in de West-Palearctische trekzone voor vogels.
- Behoud van de inlagen, karrevelden, kreekresten, eendenkooien en een graslandgebied.
- Behoud van de belangrijke ecologische en geohydrologische relaties met de Oosterschelde.
- Behoud van de kenmerkende grote geomorfologische, bodemkundige en hydrologische verscheidenheid.
- Behoud van de waardevolle levensgemeenschappen dankzij de verscheidenheid in milieu-omstandigheden, met name die van getijloze zoute en brakke milieus van gradiëntsituaties van zout naar zoet en van nat naar droog.
- Behoud van de functie als leefgebied voor haas, konijn, mol, wezel, bunzing, hermelijn, noordse woelmuis en rugstreeppad.
- Behoud van minder algemene tot zeldzame plantengemeenschappen, waarin zeldzame plantensoorten voorkomen zee kraal, schorrekruid, schorrezout gras, kweldergrassen, zilte rus, zee aster, melkkruid, kam gras, rood zwenk gras, veldgerst, duizendblad, kattedoorn, kleine klaver, riet, zeebies, spies melde, slanke waterbies, moeraszout gras, valse voszegge, zomprus, ruppia, schedefonteinkruid, zilte waterranonkel, zannichellia, duinriet, zee groene zegge, moeraswespenorchis, bleekgele droogbloem, stijve ogen troost, duindoorn, fraai duizenguldenkruid, zilte zegge, lidsteng, rode waterereprijs, mattenbies, zeerus, zee groene rus, kleine lisdodde, brede stekelvaren, wijfesvaren, moerasvaren, veenmos, oeverzegge, moeraswilgenroosje, waterzuring, lisdodde, oeverzegge, cyperzegge, tweerijige zegge, scherpe zegge, braam, galigaan, geelhartje, rietorchis, greppelrus, krielparnassia, kwelderzegge, strandbiet, zee winde, blauwe zeedistel, harig wilgeroosje, rietwenk gras, lamsoor, gevlekte orchis, tenger fonteinkruid, ge doorn d hoomblad, waterranonkel, kweek, grote brandnetel, breedbladige orchis, addertong, gewone vlier, meidoorn en hondsdrif).

- Behoud als broed- (bosrietzanger, rietzanger, rietgors, kleine karekiet, waterhoen, meerkoet, dodaars, kievit, scholekster, tureluur, grutto, kluut, bontbekplevier, strandplevier, kokmeeuw, visdief, noordse stern, eenden, kleine plevier, tjiftjaf, winterkoning, spotvogel, bruine kiekendief en blauwborst), foera-geergebied (kluut, tureluur, kievit, grutto, smient, rotgans) en pleisterplaats van nationaal en internationaal belang voor kust- en weidevogels, ganzen, eendachtigen en steltlopers.
- Behoud van de variatie in de elementen water, land, dijken, vegetatietypen en vogelrijkdom uit het oogpunt van natuurschoon.

Totdat de definitieve aanwijzingsbesluiten van de Natura2000-gebieden zijn vastgesteld, zullen wij deze instandhoudingsdoelstellingen, in samenhang met het onder punt 6 vastgestelde beleid, als toetsingskader voor de vergunningaanvraag beschouwen.

5. Wettelijk kader

Per 1 oktober 2005 zijn een aantal artikelen uit de Natuurbeschermingswet 1998 alsmede de Wet van 20 januari 2005 tot wijziging van de Natuurbeschermingswet 1998 in verband met Europeesrechtelijke verplichtingen in werking getreden.

Artikel 2, eerste lid, van de Natuurbeschermingswet 1998 stelt dat, voor zover niet anders is bepaald, onder gedeputeerde staten wordt verstaan, gedeputeerde staten van de provincie waarin gebieden als bedoeld in artikel 10a of natuurmonumenten of landschapsgezichten onderscheidenlijk beschermde natuurmonumenten of beschermde landschapsgezichten geheel of grotendeels zijn gelegen.

Artikel 10a, eerste lid, van de Natuurbeschermingswet bepaalt dat Onze Minister gebieden aanwijst ter uitvoering van richtlijn (EEG) nr. 79/409 (Vogelrichtlijn) en richtlijn (EEG) nr. 92/43 (Habitatrichtlijn).

Het tweede lid van artikel 10a bepaalt dat een besluit als bedoeld in het eerste lid, de instandhoudingsdoelstelling voor het gebied bevat. Tot de instandhoudingsdoelstelling behoren in ieder geval:

- de doelstellingen ten aanzien van de instandhouding van de leefgebieden, voorzover vereist ingevolge richtlijn (EEG) nr. 79/409 of
- de doelstellingen ten aanzien van de instandhouding van de natuurlijke habitats of populaties in het wild levende dier- en plantensoorten voorzover vereist ingevolge richtlijn (EEG) nr. 92/43.

In het derde lid van artikel 10a is aangegeven dat de instandhoudingsdoelstelling, bedoeld in het tweede lid, mede betrekking kan hebben op doelstellingen ten aanzien van het behoud, het herstel en de ontwikkeling van het natuurschoon of de natuurwetenschappelijke betekenis van het gebied, anders dan vereist ingevolge de richtlijnen, bedoeld in het tweede lid.

Volgens artikel 15a, tweede lid, vervalt de aanwijzing als beschermd natuurmonument met ingang van het tijdstip waarop een gebied wordt aangewezen als Natura2000-gebied.

In artikel 15a, derde lid, is bepaald dat de instandhoudingsdoelstelling voor het Natura2000-gebied mede betrekking heeft op de doelstellingen ten aanzien van het behoud, herstel en de ontwikkeling van het natuurschoon of de natuurwetenschappelijke betekenis van het gebied zoals bepaald in het vervallen besluit tot aanwijzing als beschermd natuurmonument.

Op grond van artikel 19d, eerste lid, is het verboden zonder vergunning, of in strijd met aan die vergunning verbonden voorschriften of beperkingen, van gedeputeerde staten projecten of andere handelingen te realiseren onderscheidenlijk te verrichten die gelet op de instandhoudingsdoelstelling de kwaliteit van de natuurlijke habitats en de habitats van soorten in een op grond van artikel 10a, eerste lid, aangewezen gebied of een gebied waarvan de aanwijzing als zodanig in overweging is genomen als bedoeld in artikel 12, derde lid, kunnen verslechteren of een verstorend effect kunnen hebben op de soorten waarvoor het gebied is aangewezen. Zodanige projecten of andere handelingen zijn in ieder geval projecten of handelingen die de natuurlijke kenmerken van het desbetreffende gebied kunnen aantasten.

Volgens artikel 19e houden gedeputeerde staten bij het verlenen van een vergunning als bedoeld in artikel 19d, eerste lid, rekening:

- met de gevolgen die een project of andere handeling, waarop de vergunningaanvraag betrekking heeft, gelet op de instandhoudingsdoelstelling kan hebben voor een op grond van artikel 10a, eerste lid, aangewezen gebied of het gebied waarvan de aanwijzing als zodanig in overweging is genomen als bedoeld in artikel 12, derde lid, en
- met een op grond van artikel 19a of artikel 19b vastgesteld beheersplan.

Artikel 19f bepaalt dat voor nieuwe projecten of andere handelingen waarover gedeputeerde staten een besluit op een aanvraag voor een vergunning als bedoeld in artikel 19d, eerste lid, nemen, en die niet direct verband houden met of nodig zijn voor het beheer van een op grond van artikel 10a, eerste lid, of het gebied waarvan de aanwijzing als zodanig in overweging is genomen als bedoeld in artikel 12, derde lid, maar die afzonderlijk of in combinatie met andere projecten of handelingen significante gevolgen kunnen hebben voor het desbetreffende gebied, de initiatiefnemer alvorens gedeputeerde staten een besluit nemen, een passende beoordeling maakt van de gevolgen voor het gebied waarbij rekening wordt gehouden met de instandhoudingsdoelstelling van dat gebied.

Artikel 19g, eerste lid, geeft aan dat een vergunning als bedoeld in artikel 19d, eerste lid, slechts kan worden verleend indien gedeputeerde staten uit de passende beoordeling, bedoeld in artikel 19f, eerste lid, zich ervan hebben verzekerd dat de natuurlijke kenmerken van het desbetreffende gebied niet zullen worden aangetast.

Volgens artikel 19i, eerste lid, neemt een ieder voldoende zorg in acht voor de instandhouding van een gebied aangewezen op grond van artikel 10, eerste lid, artikel 10a, eerste lid of waarvan de aanwijzing als zodanig in overweging is genomen als bedoeld in artikel 12.

De zorg, bedoeld in artikel 19i, eerste lid, houdt in ieder geval in dat een ieder die weet of redelijkerwijs kan vermoeden dat door zijn handelen of nalaten, gelet op de instandhoudingsdoelstelling, voor zover het een gebied betreft, aangewezen op grond van artikel 10a, eerste lid, dan wel gelet op de wezenlijke kenmerken van een gebied, aangewezen op grond van artikel 10, eerste lid, nadelige gevolgen voor het gebied, bedoeld in het eerste lid, kunnen worden veroorzaakt, verplicht is dergelijke handelingen achterwege te laten, dan wel, indien dat achterwege laten redelijkerwijs niet kan worden gevergd, alle maatregelen te nemen die redelijkerwijs van hem kunnen worden gevergd teneinde die gevolgen te voorkomen of, voor zover die gevolgen niet kunnen worden voorkomen, deze zoveel mogelijk te beperken of ongedaan te maken.

In artikel 60, eerste lid is bepaald dat aangewezen beschermde en staatsnatuurmonumenten op grond van de Natuurbeschermingswet gelden als beschermde natuurmonumenten op grond van de Natuurbeschermingswet 1998.

Artikel 65 stelt dat ten aanzien van beschermde natuurmonumenten en staatsnatuurmonumenten, als bedoeld in artikel 7, eerste lid, respectievelijk artikel 21, eerste lid, van de Natuurbeschermingswet, die voor de datum van inwerkingtreding van deze wet als zodanig zijn aangewezen op grond van de Natuurbeschermingswet, in afwijking van artikel 16, vierde lid, van deze wet het verbod van artikel 16, eerste lid, van deze wet geldt voor in dat artikellid bedoelde schadelijke handelingen die buiten het beschermde natuurmonument of staatsnatuurmonument worden verricht zonder dat deze handelingen vermeld zijn in het besluit tot aanwijzing.

Volgens artikel V, eerste lid, van de Wet van 20 januari 2005 tot wijziging van de Natuurbeschermingswet 1998 in verband met Europeesrechtelijke verplichtingen, gelden de besluiten van de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit tot aanwijzing van Vogelrichtlijngebieden als besluiten als bedoeld in artikel 10a van de Natuurbeschermingswet 1998.

Artikel 4 lid 1 van de Habitatrichtlijn stelt dat elke Lid-staat op basis van de criteria van bijlage III (fase 1) en van de relevante wetenschappelijke gegevens een lijst van gebieden voorstelt, waarop staat aangegeven welke typen natuurlijke habitats van bijlage I en welke inheemse soorten van bijlage II in die gebieden voorkomen. Voor diersoorten met een zeer groot territorium komen deze gebieden overeen met de plaatsen, binnen het natuurlijke verspreidingsgebied van die soorten, die de fysische en biologische elementen vertonen welke voor hun leven en voortplanting essentieel zijn. Voor aquatische soorten met een groot territorium worden deze gebieden alleen voorgesteld indien het mogelijk is een zone duidelijk af te bakenen die de fysische en biologische elementen vertoont welke voor hun leven en voortplanting essentieel zijn. Zo nodig stellen de Lid-Staten aanpassingen van de lijst voor in het licht van de resultaten van het in artikel 11 bedoelde toezicht. De lijst wordt binnen drie jaar na kennisgeving van de richtlijn aan de Commissie toegezonden met informatie over elk gebied. Deze informatie omvat een kaart, de naam, de ligging en de oppervlakte van het gebied, alsmede de gegevens die zijn verkregen uit toepassing van de in bijlage III (fase 1) vermelde criteria, en wordt verstrekt op basis van een door de Commissie volgens de procedure van artikel 21 opgesteld formulier.

Artikel 6 lid 2 van de Habitatrichtlijn stelt dat de lidstaten passende maatregelen treffen om ervoor te zorgen dat de kwaliteit van de natuurlijke habitats en de habitats van soorten in de speciale beschermingszones niet verslechtert en er geen storende factoren optreden voor de soorten waarvoor de zones zijn aangewezen voorzover die factoren, gelet op de doelstellingen van deze richtlijn een significant effect zouden kunnen hebben.

Artikel 6 lid 3 van de Habitatrichtlijn stelt dat voor elk plan of project dat niet direct verband houdt met of nodig is voor het beheer van het gebied, maar afzonderlijk of in combinatie met andere plannen of projecten

significante gevolgen kan hebben voor zo'n gebied, wordt een passende beoordeling gemaakt van de gevolgen voor het gebied, rekening houdend met de instandhoudingsdoelstellingen van dat gebied. Gelet op de conclusies van de beoordeling van de gevolgen voor het gebied en onder voorbehoud van het bepaalde in lid 4, geven de bevoegde nationale instanties slechts toestemming voor dat plan of project nadat zij de zekerheid hebben verkregen dat het de natuurlijke kenmerken van het betrokken gebied niet zal aantasten en nadat zij in voorkomend geval inspraakmogelijkheden hebben geboden.

Artikel 6 lid 4 van de Habitatrictlijn stelt dat indien een plan of project, ondanks negatieve conclusies van de beoordeling van de gevolgen voor het gebied, bij ontstentenis van alternatieve oplossingen, om dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard, toch moet worden gerealiseerd, de Lid-Staat alle nodige compenserende maatregelen neemt om te waarborgen dat de algehele samenhang van Natura 2000 bewaard blijft. De Lid-Staat stelt de Commissie op de hoogte van de genomen compenserende maatregelen. Wanneer het betrokken gebied een gebied met een prioritair type natuurlijke habitat en/of een prioritaire soort is, kunnen alleen argumenten die verband houden met de menselijke gezondheid, de openbare veiligheid of met voor het milieu wezenlijke gunstige effecten dan wel, na advies van de Commissie, andere dwingende redenen van grootopenbaar belang worden aangevoerd.

6. Beleid

De Oosterschelde is door de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit krachtens de Vogelrichtlijn aangewezen als speciale beschermingszone. Op grond van het bepaalde in artikel V, eerste lid, van de Wet van 20 januari 2005 tot wijziging van de Natuurbeschermingswet 1998 in verband met Europeesrechtelijke verplichtingen, dient de Oosterschelde aangemerkt te worden als Natura2000-gebied (artikel 10a, eerste lid, Natuurbeschermingswet 1998).

In 2003 is de Oosterschelde door de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit overeenkomstig artikel 4, lid 1 van de Habitatrictlijn bij de Europese Commissie aangemeld als speciale beschermingszone.

De Habitatrictlijngebieden zijn nog niet conform artikel 10a, eerste lid, van de Natuurbeschermingswet 1998 aangewezen. Op 7 december 2004 heeft de Europese Commissie de communautaire lijst voor de Atlantische biografische regio, waar Nederland toe behoort, vastgesteld.

Op 8 december 2004 heeft de Europese Commissie de door Nederland aangemelde Habitatrictlijngebieden op de communautaire lijst geplaatst.

Zodra een gebied op de communautaire lijst is geplaatst, zoals thans het geval is, zijn de bepalingen van artikel 6, tweede, derde en vierde lid, van de Habitatrictlijn voor dat gebied van toepassing. Dat betekent dat een aanvraag tot vergunningverlening ex artikel 19d, eerste lid, van de Natuurbeschermingswet 1998 op grond van artikel 10 van het EG-verdrag rechtstreeks aan artikel 6, tweede, derde en vierde lid, van de Habitatrictlijn getoetst dient te worden indien een derde-belanghebbende hierom verzoekt of dat artikel 19d, eerste lid, conform aan de bepalingen uit de Habitatrictlijn dient te worden uitgelegd wanneer er sprake is van een Vogel- en Habitatrictlijngebied.

In dit verband dient te worden gewezen op de uitspraak van de Raad van State van 28 februari 2007 waarin naar het oordeel van de Afdeling niet kan worden aanvaard dat de reikwijdte en werkingssfeer van de in artikel 19d, eerste lid, van de Natuurbeschermingswet 1998 opgenomen verbodsbepaling, die is gekoppeld aan de vergunningplicht, via interpretatie van het communautaire recht wordt uitgebreid, terwijl deze uitbreiding niet kenbaar is voor de adressanten van de verbodsnorm. Daarbij neemt de Afdeling mede in aanmerking dat tegen overtreding van dit voorschrift door middel van bestuursdwang handhavend kan worden opgetreden en deze overtreding tevens ingevolge artikel 1a van de Wet op de economische delicten een economisch delict oplevert. Verweerder was derhalve in de onderhavige procedure niet bevoegd om op basis van artikel 19d van de Natuurbeschermingswet 1998 vergunning te verlenen.

Zoals de Afdeling op grond van de jurisprudentie van het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen eerder heeft overwogen in haar uitspraak van 31 maart 2000 in de zaak Texel (E01.97.0178; AB 2000/302) moet, alvorens wordt toegekomen aan de vraag of een artikel van de Habitatrictlijn rechtstreekse werking heeft, worden nagegaan of het van toepassing zijnde nationale recht richtlijnconform kan worden geïnterpreteerd.

De Vogelrichtlijngebieden zijn reeds aangewezen, de Habitatrictlijngebieden zijn aangemeld maar nog niet aangewezen. Deze uitspraak betekent dat voor het Vogelrichtlijngebied Oosterschelde een vergunning ex artikel 19d, eerste lid kan worden verleend, waarbij voor de in dit gebied aanwezige natuurlijke kenmerken op grond van de Habitatrictlijn, met het oog waarop het gebied op de door de Europese Commissie vastgestelde lijst is geplaatst, conform het in artikel 6 van de Habitatrictlijn bepaalde, zal dienen te worden getoetst of de te vergunnen activiteiten significante gevolgen hebben voor het desbetreffende gebied.

In december 2005 heeft het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit ambtelijke concepten van het Natura2000-doelendocument en zogenaamde gebiedendocumenten voor de verschillende Natura2000-gebieden, waaronder de Oosterschelde, aan overheden en maatschappelijke organisaties voor commentaar voorgelegd. In het doelendocument zijn kernopgaven voor de verschillende Natura2000-landschappen, zoals Duinen en Noordzee, Waddenzee, Delta, geformuleerd. Dit doelendocument is inmiddels in juni 2006 vastgesteld. In januari 2007 heeft de minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit de ontwerpbesluiten voor 111 Natura2000-gebieden ter inzage gelegd, waaronder de Oosterschelde. In deze ontwerpbesluiten zijn de kernopgaven nader uitgewerkt in voorlopige algemene instandhoudingsdoelstellingen en instandhoudingsdoelstellingen voor habitattypen en -soorten en/of vogelsoorten. Het Natura2000-doelendocument en het ontwerpbesluit voor de Oosterschelde worden in de overweging bij de aangevraagde vergunning betrokken.

Voor de Oosterschelde is in 1995 door de Stuurgroep Oosterschelde het Beleidsplan Oosterschelde 1995 vastgesteld. In dit beleidsplan wordt een integrale visie op de ontwikkeling van het gebied gegeven. Voor de inrichting en het beheer van de Oosterschelde is de volgende hoofddoelstelling geformuleerd: 'Het behoud en zo mogelijk versterking van de natuurlijke waarden met inachtneming van de basisvoorwaarden van een maatschappelijk functioneren van het gebied, waaronder met name de visserij wordt begrepen.' In 2000 is de Stuurgroep Oosterschelde opgeheven en is de beleidsuitvoering in handen gekomen van het bestuur van het in 2000 opgerichte Nationaal Park Oosterschelde. In het door het Nationaal Park Oosterschelde in 2001 vastgestelde Beheers- en Inrichtingsplan Nationaal Park Oosterschelde wordt het beleid van het Beleidsplan Oosterschelde 1995 voortgezet.

7. Advisering en inspraak

Een afschrift van uw verzoek is verzonden naar de minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit en de colleges van Burgemeester en Wethouders van de gemeenten Goes, Schouwen-Duiveland en Tholen. Daarnaast hebben wij belanghebbenden in de gelegenheid gesteld een zienswijze op uw verzoek naar voren te brengen. Het betreft het Nationaal Park Oosterschelde, de Zeeuwse Milieufederatie, Vogelbescherming Nederland, Staatsbosbeheer en de Producentenorganisatie Mosselteelt. Hiertoe is een ontwerpbesluit toegezonden.

8. Overwegingen

Ten aanzien van uw verzoek hebben wij het volgende overwogen.

De aanvraag dient te worden getoetst aan de uitgangspunten van de Natuurbeschermingswet 1998 en aan het hierboven beschreven beleid. Door deze instrumenten gezamenlijk ontstaat een beschermingskader voor de wezenlijke kenmerken van de waarden van het betrokken Natura2000-gebied Oosterschelde.

8.1 Passende beoordeling

Op 7 september 2004 heeft het Europees Hof van Justitie (hierna: Hof) uitspraak gedaan op het verzoek om een prejudiciële beslissing betreffende de uitleg van artikel 6 van richtlijn 92/43/EEG van de Raad van 21 mei 1992 inzake de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna, de Habitatrichtlijn. Overwegingen uit het arrest van het Hof maken duidelijk dat, indien een plan of project geen significante gevolgen heeft voor een gebied, het maken van een passende beoordeling niet nodig is. Het Hof geeft in relatie tot artikel 6, derde lid, van de Habitatrichtlijn in haar uitspraak van 7 september 2004 de mogelijkheid weer dat een plan of project gevolgen voor de relevante specifieke instandhoudingsdoelstellingen kan meebrengen, zonder dat dit ook direct significante effecten op deze specifieke instandhoudingsdoelstellingen zal (kunnen) sorteren.

In verband met de veiligheid moeten de dijken rond het Natura2000-gebied Oosterschelde verbeterd worden. Bij de uitvoering daarvan is het onvermijdelijk dat een strook van beschermde habitats langs de voet van de dijk ontgraven wordt. Deze verbeteringen zullen tot in 2015 door Projectbureau Zeeweringen plaatsvinden. Vanaf 2011 zullen er dijktrajecten aan de orde zijn, waarbij in het recente verleden geconstateerd is dat er zeegras in de zone direct grenzend aan de dijk voorkomt. In het slechtste geval zal dit zeegras door het vergraven in de werkstrook verloren gaan. Zonder nadere maatregelen is de kans daarop groot. Het betreft in totaal circa 0,8 ha zeegrasveld dat aangetast kan worden. Zeegras vormt bij grotere dichtheden een bijzondere en belangwekkende leefomgeving voor organismen. In Nederland én het buitenland zijn zeegrasvelden een bedreigd habitat waarvan de arealen in de voorbije eeuw drastisch zijn afgenomen. In de Oosterschelde is het areaal sinds de Deltawerken drastisch vermindert en bedraagt nu circa 75 hectare. Het beleid is erop gericht om het areaal zeegras voor de Oosterschelde te behouden en zelfs te laten herstellen.

In 2006 zijn in de Oosterschelde twee dijktrajecten verbeterd waarbij zeegras langs de dijken voorkwam. In de Natuurbeschermingswet 1998-vergunningen is speciaal aandacht aan het minimaliseren van de effecten op het zeegras besteed. Door het Projectbureau Zeeweringen is daarbij onderzoek opgestart om kennis rond de effecten nader te ontwikkelen. Door provincie Zeeland is daarbij geopperd om niet alleen de effecten te verkleinen, maar ook te bezien of (tijdelijke) transplantatie van zeegras tot de mogelijkheden behoort. Het onderhavige experiment is daarvan een vergaande uitwerking. Het beoogt (uiteindelijk) niet alleen het behoud van het areaal zeegras dat bij de dijkverbetering verloren dreigt te gaan, maar heeft door de doordachte opzet mede een aanzienlijke kans in zich om een uitbreiding van het totale areaal zeegras in de Oosterschelde te realiseren. De opzet is daarbij zodanig dat het zeegras een kansrijke start krijgt, van waaruit de plant de omgeving zelf op vegetatieve wijze kan koloniseren. Essentie van het experiment is dat de negatieve invloed van wadpieren, die sinds de verminderde dynamiek in de Oosterschelde door de Deltawerken groter is geworden, lokaal wordt beperkt.

Het experiment kan niet worden uitgevoerd zonder enige verstoring van beschermde habitats en organismen. Door het experiment kunnen de volgende negatieve effecten op beschermde natuurwaarden in het Natura2000-gebied Oosterschelde optreden:

- Blijvend of tijdelijk verlies van areaal zeegras.
- Tijdelijke verstoring van broedvogels.
- Tijdelijke verstoring van foeragerende vogels.
- Tijdelijke verstoring van overlijende vogels.
- Tijdelijke verstoring/beroering van habitats.

Overige effecten op beschermde natuurwaarden achten wij uitgesloten, dan wel nihil.

8.1.1 Effecten op zeegras

Voor de proef is maximaal iets minder dan 0,1 ha zeegraszoden vanuit de donorlocaties benodigd. Deze zoden zullen worden verzameld op locaties waar het zeegras, althans zonder maatregelen, hoe dan ook door de dijkverbeteringen verloren zullen gaan. De zoden zullen met grote zorg behandeld worden. De zoden worden getransplanteerd naar zorgvuldig geselecteerde locaties waar in het (vrij) recente verleden zeegras voorkwam en/of de leefomstandigheden (hoogteligging, sedimentsamenstelling) inmiddels zodanig zijn dat de kans op 'aanslaan' van de zoden zo groot mogelijk is. Om het negatieve effect van wadpieren op de ontwikkeling van zeegras te voorkomen zullen de proeflocaties voorbehandeld worden door het aanbrengen van een schelpenlaag of netten in de bodem. Voor de schelpenlaag worden gebiedseigen schelpen gebruikt. De voorbehandelde vlakken zijn qua oppervlakte groter dan de verplante zoden, zodat vanuit de zoden de directe omgeving via vegetatieve uitbreiding, zonder de negatieve of met verminderde beïnvloeding door wadpieren, gekoloniseerd kan worden.

Op de donorlocaties zal de bodem na het verwijderen van de zeegraszoden met de beschepingmethode behandeld worden, zodat ook deze zone mogelijk opnieuw door zeegras vanuit de directe omgeving gekoloniseerd kan worden. Door de initiatiefnemer is aangegeven dat wanneer dit daadwerkelijk gebeurt dát zeegras bij de dijkverbetering van dat dijktraject ook als mitigerende maatregel verplant zal worden.

Naar ons oordeel doet de initiatiefnemer zijn uiterste best om de toekomstige onvermijdelijke schade aan zeegras langs te verbeteren dijktrajecten te mitigeren. De eventuele negatieve effecten van het experiment achten wij in het licht van de kans op het behoud of zelfs het vergroten van het areaal zeegras in de Oosterschelde dan ook als niet significant negatief en aanvaardbaar.

8.1.2 Effecten op broedvogels

Om de transplantatielocatie in de Krabbenkreek te bereiken zal materieel over de zogenaamde Schapendam net iets ten oosten van het midden van het Schor van Sint-Annaland naar het slik gereden worden. De Schapendam doorsnijdt het schor in een deel dat relatief laag in de zonering ligt en vooral uit laag en middelhoog schor bestaat. Het lage schor wordt regelmatig door het vloedwater overstroomd en het middelhoge schor in de zomer tijdens springtij. In de nabijheid van de transportroute is enige hoge-schor-vegetatie aanwezig waar grondbroedende vogelsoorten nesten kunnen hebben. Uit inventarisaties blijkt dat er enkele vogels in de nabijheid van de Schapendam broeden, waarvan de tureluur de enige is die in het kader van de Natuurbeschermingswet 1998 als broedvogel beschermd is. Daar de Schapendam alleen gedurende korte tijd en enkele keren door mensen en enig materieel gepasseerd wordt (scheipen en de zeegraszoden worden met een boot aangevoerd), zal de verstoring van broedvogels gering zijn. Vogels verlaten wellicht het nest en alarmeren, maar zullen binnen enkele minuten weer op het nest terugkeren. Dit zal geen blijvende schade op de broedvogels hebben. Daarenboven zijn er mitigerende maatregelen opgenomen om het overrijden van eventuele nesten door het materieel te voorkomen.

In de directe omgeving van de overige locaties waar gewerkt wordt en waar op de buitenberm gereden wordt (dus voorland, dijk en buitenberm), zal namelijk voorafgaand aan de werkzaamheden door een daartoe deskundige onderzoeker nagegaan worden of er territoria en/of nesten van vogels zijn (met name bontbek- en strandplevier). Deze territoria/nesten zullen nauwkeurig op een kaart worden ingetekend. Nesten/territoria zullen worden gemeden. Indien dit onmogelijk is, dan zal tenminste de eerste keer door een deskundige voor het voertuig uit worden gelopen om er voor te zorgen dat het nest onbeschadigd gepasseerd kan worden.

Naar ons oordeel zullen de effecten op broedvogels nihil of zeer gering, niet significant negatief en aanvaardbaar zijn.

8.1.3 Effecten op foeragerende vogels

De slikken rond de proeflocaties op de Slikken van den Dortsman en in de Krabbenkreek fungeren als foerageerplaats voor wadvogels. Tijdens de uitvoering van de verplantingswerkzaamheden kunnen foeragerende vogels verstoord worden. De foeragerende vogels hebben echter ruime mogelijkheden om naar andere locaties in de omgeving uit te wijken. De aantallen in en rond de Oosterschelde aanwezige en foeragerende vogels zijn juist in de periode van de voorbehandeling en de transplantatie, de voorzomer, het laagst. Daarenboven neemt de biomassa aan bodemdieren (vogelvoedsel) juist in die voorzomer snel toe en is de voedselbehoefte van vogels vanuit de warmere weeromstandigheden minder groot. De verstoring als gevolg van de voorbehandeling en transplantatie zal er dus niet toe kunnen leiden dat vogels onvoldoende in de gelegenheid zijn om voldoende voedsel te verzamelen. De monitoring zal enige verstoring teweegbrengen. Het effect hiervan zal zeer lokaal en beperkt zijn.

Effecten op foeragerende vogels beoordelen we dan ook als zeer gering, niet significant negatief en aanvaardbaar.

8.1.4 Effecten op overtijende vogels

Het Schor van Sint-Annaland fungeert als hoogwatervluchtplaats voor wadvogels. Het exacte terreingebruik van overtijende wadvogels is meestal afhankelijk van de hoogwaterstanden; naarmate de waterstanden hoger zijn, zullen ze dichterbij de dijk langs het gebied overtijen. De locaties waar de vogels zich tijdens hoogwater ophouden, bevindt zich in de regel 200 meter of meer van de Schapendam af (200 meter naar het oosten en in de zuidwestelijke hoek van het schor). Soms staan ze echter langs de gehele rand van het schor. Eventueel verstoorde vogels kunnen op hetzelfde schor, dus iets verderop, een veilige en voor hen gebruikelijke hoogwatervluchtplaats vinden.

Bij de Slikken van den Dortsman bevinden de dichtstbijzijnde hoogwatervluchtplaatsen zich op respectievelijk 200 en 250 meter van de proeflocatie. Eén van beide hoogwatervluchtplaatsen ligt op de transportroute van en naar de proeflocatie. Verstoring van overtijende vogels treedt op als de vogels dichterbij dan 200 meter genaderd worden. Buiten de maand juni zal, als mitigerende maatregel niet tussen drie uur voor en drie uur na hoogwater gewerkt worden en zal er geen verstoring van overtijende vogels op kunnen treden. In juni bevinden zich kleine aantallen steltlopers en zwemvogels in de Oosterschelde en zullen er nauwelijks vogels op de hoogwatervluchtplaatsen aanwezig zijn. Hetzelfde geldt voor de donorlocaties.

Negatieve effecten op de overtijende vogels treden naar ons oordeel niet op of zijn van zeer geringe, niet significante en aanvaardbare aard.

8.1.5 Effecten op habitats

Effecten op habitats zijn bij dit experiment in beginsel op de bij laagwater droogvallende slikken en op het schor te verwachten.

Bij de slikken zal in totaal circa 0,7 ha (Dortsman) en 1,1 ha (Krabbenkreek) bodem beroerd worden. Dit betreft het vergraven van de bodem voor het 'beschelpen' of het 'benetten', het tijdelijk opslaan (gedurende de laagwaterperiode) van ontgraven sediment langs de proeflocaties en het uitsmeren van eventueel overtollig sediment in de directe omgeving van de proeflocaties. Om de bodem zoveel mogelijk te ontzien, zal materieel met een lage wioldruk ingezet worden. Gezien de geringe oppervlakte ten opzichte van het totaal oppervlak slikken in de Oosterschelde en de natuurlijke dynamiek in de bodem door bijvoorbeeld (na-jaars)stormen, waarbij grote hoeveelheden sediment opgewerveld worden, kan dit effect als tijdelijk en van geringe, niet-significante omvang beoordeeld worden. Mogelijk versterkt de bodemberoering in eerste instantie de autonome verlaging van het slik (zandhonger), maar daar tegenover staat dat het zeegras, wanneer het aanslaat, juist een remmende invloed op de bodemverlaging heeft. Het eventuele negatieve effect achten wij gering, niet-significant en aanvaardbaar.

Om de transplantatielocatie in de Krabbenkreek te bereiken zal materieel over de zogenaamde Schapendam net iets ten oosten van het midden van het Schor van Sint-Annaland naar het slik gereden worden. Om negatieve effecten op de schorvegetatie op de dam zoveel als mogelijk te voorkomen zal niet in de periode rond springtij over de Schapendam gereden worden. Door die periode te vermijden wordt de periode waarin de bodem eventueel het meest drassig en voor beschadiging gevoelig is vermeden. Daarnaast wordt gebruik gemaakt van voertuigen met een lage wioldruk. De planten op de Schapendam worden weliswaar enigszins aangetast, maar kunnen zich daarna herstellen. In het verleden heeft ook al transport over deze dam plaatsgevonden. Effecten door bodemverdichting zijn daarom ook minder waarschijnlijk. Daarenboven zijn het aantal transportbewegingen beperkt, omdat alleen een kraan c.q. graafmachine hier zal passeren. De schelpen en de zeegraszoden zullen met een boot aangevoerd worden. Het eventuele negatieve effect achten wij gering, niet-significant en aanvaardbaar.

8.2 Mitigerende maatregelen

In de concrete uitwerking van dit experiment en mede op basis van de passende beoordeling is een uitgebreide set aan mitigerende maatregelen opgenomen om negatieve effecten van de handelingen op de beschermde natuurwaarden te voorkomen, dan wel te minimaliseren. In paragraaf 8.1 zijn deze maatregelen inhoudelijk al mede besproken. De mitigerende maatregelen zijn puntsgewijs en concreet in de voorwaarden van deze vergunning opgenomen.

8.3 Cumulatieve effecten

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de cumulatieve effecten die gezamenlijk met het experiment met het verplanten van zeegras een effect kunnen hebben op de hier behandelde natuurwaarden. Cumulatieve effecten kunnen zowel worden veroorzaakt door autonome ontwikkelingen (het bereiken van een nieuw morfologisch evenwicht na het uitvoeren van de Deltawerken en de verwachte zeespiegelstijging) als diverse menselijke activiteiten in het gebied, namelijk scheepvaart, visserij, recreatie, dijkversterkingen en andere.

Door de werkzaamheden voor het experiment vindt een tijdelijke, beperkte verstoring plaats van vogels waarvoor de Oosterschelde als Vogelrichtlijngebied is aangewezen. Daarnaast worden beschermde habitats tijdelijk of mogelijk permanent verstoord. Het betreft maximaal circa 0,1 ha zeegras dat mogelijk – bij het mislukken van het experiment, eerder dan strikt noodzakelijk verloren gaat, het beroeren van maximaal circa 2 ha bij laagwater droogvallend slik en het tijdelijk beschadigen van een zeer gering oppervlak vegetatie op een dam in een schor, waarvoor de Oosterschelde als Habitatrichtlijngebied is aangemeld. Verdere menselijke activiteiten, die ook een negatieve invloed kunnen hebben op de genoemde soorten en habitats zijn visserij en recreatie in het gebied, maar ook werkzaamheden in het kader van het vergroten van de veiligheid.

8.3.1 Algemene autonome ontwikkelingen

De Oosterschelde is een zout getijdenwater, dat zeewaarts en landwaarts wordt begrensd door de Stormvloedkering en de compartimenteringsdammen. Als gevolg van de afsluitingen zijn er zowel de stroomsnelheden als ook de dynamiek afgenomen. Er wordt geen rivierslib meer aangevoerd en de geulen zijn te ruim gedimensioneerd. Het gevolg is de zogenoemde 'zandhonger', dat wil zeggen dat platen, slikken en schorren eroderen om de geulen op te vullen. Dit zorgt ervoor dat de oppervlakte intergetijdengebieden jaarlijks afneemt met 40 à 50 ha. Het verlies van intergetijdengebied en het verminderen van de droogvalduur betekent een afname van foerageermogelijkheden voor steltlopers. In het doelendocument van juni 2006 wordt er echter rekening mee gehouden dat de teruggang van het intergetijdengebied niet gekeerd kan worden en zijn de doelen op deze afname afgestemd.

8.3.2 Recreatie

De Oosterschelde vormt een aantrekkelijk recreatiegebied, vooral in de zomer. Door geluid en aanwezigheid van onder andere wandelaars, fietsers, boten, (kite-)surfers, sportvissers (inclusief pierenspieters) kunnen broedende, foeragerende, overtijende of rustende vogels en zeehonden verstoord worden. In de toegankelijkheidsregeling die voor de Oosterschelde van kracht is, worden de gebruiksvormen gezoned. De Oosterschelde kent daartoe niet-toegankelijke, deels-toegankelijke en toegankelijke delen. Dankzij deze regeling wordt voorkomen dat er significante negatieve effecten op de instandhoudingdoelstellingen optreden.

8.3.3 Visserij

Er worden verschillende vormen van visserij (boomkorvisserij, mosselteelt, vaste vistuigen, mechanische en handmatige kokkelvisserij) in het gebied uitgeoefend die kunnen leiden tot verstoring van vogels door geluid, voedselcompetitie en tot beschadiging van de kwalificerende habitats. Het bezoeken van kokkelbanken tijdens laagwater in verband met handmatige kokkelvisserij kan een verstoring van rustende of foeragerende vogels tot gevolg hebben. Door de regelgeving zoals het Schelpdierbesluit en het nemen van in vergunningen op grond van de Natuurbeschermingswet 1998 voorgeschreven mitigerende maatregelen bij het uitoefenen van bijvoorbeeld mechanische en handmatige kokkelvisserij, worden negatieve effecten zoals voedselcompetitie en beschadiging van kwalificerende habitats zo goed mogelijk beperkt.

8.3.4 Dijkverbeteringswerken

Door de dijkverbeteringswerken kan het intergetijdengebied permanent worden aangetast. De kenmerkende planten en dieren die zich door aanleg van de harde oeverbeschoeiingen op de dijken hebben kunnen ontwikkelen, blijven ook in de toekomst gehandhaafd. Verder kunnen broedende, rustende en foeragerende vogels verstoord worden. Door het nemen van in vergunningen op grond van de Natuurbeschermingswet 1998 voorgeschreven mitigerende maatregelen worden negatieve effecten voor vogels en habitats verzacht en negatieve significante effecten voorkomen.

8.3.5 Overige activiteiten

Windmolens kunnen negatieve effecten veroorzaken o.a. door geluid of leiden tot aanvaarding. Door het snijden van zeegroenten kan een tijdelijke en plaatselijke verstoring plaatsvinden van de functie van de schorren als hoogwatervlucht-, rust-, foerageer- en broedplaats voor vogels. Door betreding van het schor kan het tot verstoring van de vegetatie komen. Door het nemen van in vergunningen op grond van de Natuurbeschermingswet 1998 voorgeschreven mitigerende maatregelen worden negatieve effecten verzacht en negatieve significante effecten voorkomen. Nieuwe activiteiten worden middels het verlenen van vergunningen geregeld.

8.4 Conclusie passende beoordeling en cumulatieve effecten

Het experiment met het transplanteren van zeegras is een uiterste poging van Projectbureau Zeeweringen om het zeegras dat bij de verbetering van de dijken onvermijdelijk verloren dreigt te gaan te redden. De best beschikbare deskundigheid in Nederland is gemobiliseerd om het experiment succesvol vorm te geven en een uitgebreide set mitigerende maatregelen zal worden doorgevoerd om de negatieve effecten te minimaliseren. In het slechtste geval vindt enige, tijdelijke verstoring van beschermde habitats en vogels plaats en gaat bijna 0,1 ha zeegras enkele jaren eerder dan noodzakelijk verloren. Daar tegenover staat dat met het experiment kennis verworven wordt waarmee in de eerste plaats de effecten van de dijkversterkingen op zeegras steeds beter voorkomen of verzacht kunnen worden en in de tweede plaats een aanzienlijke kans op herstel van het areaal zeegras in de Oosterschelde geeft. Ook genereert het experiment wetenschappelijke kennis die in het algemeen voor het beheer van zeegras benut kan worden, zowel in de Oosterschelde als daarbuiten. Daarenboven leveren zeegrasvelden mogelijk een bijdrage aan de stabilisatie van de bodem en remmen daarmee de negatieve effecten van de zandhonger in de Oosterschelde.

De natuurlijke kenmerken van het Natura2000-gebied Oosterschelde zullen door het experiment naar ons oordeel niet worden aangetast. De eventuele negatieve effecten achten we onvermijdelijk, van geringe omvang en mede in het licht van de kans op het behoud of zelfs vergroten van het areaal zeegras in de Oosterschelde niet significant negatief en aanvaardbaar. Deze conclusie geldt nadrukkelijk onder de door ons geformuleerde vergunningvoorwaarden.

9. Bespreken van de advisering en of inspraak

Hierna volgt de bespreking van de inspraakreacties, voor zover deze niet hiervoor (impliciet) aan de orde zijn geweest en dan wel hiervoor aan de inspraak volledig tegemoet is gekomen. Bij de bespreking zal, omdat hier slechts de aanvraag ter beoordeling ligt, niet worden ingegaan op reacties die voorstellen inhouden voor mogelijk te verrichten onderzoek en voorstellen voor nieuw dan wel aanvullend beleid.

Geen van de aangeschreven belanghebbenden hebben gebruik gemaakt van de mogelijkheid om een zienswijze in te dienen.

10. Besluit

Gelet op het voorgaande, en gezien de ter zake ingekomen adviezen, verlenen wij in het kader van de Natuurbeschermingswet 1998 u voor Natura2000-gebied Oosterschelde vergunning ex artikel 19d, eerste lid, van de Natuurbeschermingswet 1998 voor een experiment met het verplanten van zeegras als mitigerende maatregel voor het gedeelte dat is aangewezen als Vogelrichtlijngebied (of Beschermd natuurmonument), hierin is de aanvraag voor het gedeelte Habitatrichtlijngebied conform de artikelen 6 lid twee, drie en vier Habitatrichtlijn in de beoordeling meegenomen.

Ter bescherming van de in het Natura2000-gebied aanwezige natuurwaarden verbinden wij aan deze vergunning de volgende voorschriften:

1. Het experiment dient strikt te worden uitgevoerd conform de aanvraag, voor zover niet in tegenspraak met de hieronder geformuleerde voorwaarden.
2. Op zowel de donor- als de proeflocaties zal niet tussen drie uur voor en drie uur na hoogwater worden gewerkt, met uitzondering van de proeflocatie Krabbenkreek en de maand juni.
3. Voor alle benodigde activiteiten voor de transplantatie van zeegras op de locatie Slikken van den Dortsman Noord mag het gebied maximaal vijf werkdagen betreden worden.
4. Voor alle benodigde activiteiten voor de transplantatie van zeegras op de locatie Krabbenkreek mag het gebied maximaal tien werkdagen betreden worden.
5. Het zeegras dient een bedekking van minimaal 10% te hebben om voor transplantatie in aanmerking te komen.
6. Alleen binnen 15 meter vanaf de knik van de dijkvlooiing met het slik ('de visuele dijkteen') mag zeegras op de donorlocaties als zoden voor het verplanten verzameld worden.
7. Buiten de donor- en transplantatielocaties mogen zeegrasvelden niet worden betreden of beroerd.

8. Alle donorlocaties moeten door de beschelpingmethode geschikt worden gemaakt voor rekolonisatie. Om effecten op het zeewaarts liggende slik zoveel als mogelijk te voorkomen, dient het sediment dat hierbij tijdelijk vrijkomt in de richting van de dijk te worden geplaatst.
9. Indien de donorlocaties door zeegras gerekoloniseerd worden en de transplantatieproef succesvol verloopt, moet het (nieuwe) zeegras bij de verbetering van het dijktraject ook verplant worden.
10. Het materieel dat op het slik benodigd is, heeft een maximale wieldruk van 1700 kg/m^2 .
11. Schelpen en zeegraszoden worden op de proeflocatie in de Krabbenkreek niet over het schor, maar met een droogvallende boot (platbodem) aangevoerd.
12. Vóór aanvang van de 'voorbehandeling' van de bodem (aanbrengen netten of schelpenlaag) en de transplantatiewerkzaamheden wordt een 'toolbox-meeting' gehouden waarin de relevante mitigerende maatregelen worden uitgelegd aan betrokken werknemers.
13. Tijdens de gehele uitvoering van het experiment is minstens één ter zake deskundige medewerker (lid van het onderzoeksteam) ter plaatse van de uitvoering en bewerkstelligt dat de werken conform de plannen en de mitigerende maatregelen plaatsvinden.
14. De 'voorbehandeling' en de transplantatie vinden plaats in de periode 25 mei-30 juni 2007.
15. Op elk van beide proeflocaties mag maximaal 125 m^3 schelpen en 7050 m^2 net worden aangevoerd en in de bodem gebracht.
16. Het gebruikte schelpenmateriaal dient afkomstig te zijn uit de Oosterschelde.
17. Zo mogelijk dient gebruik gemaakt te worden van afbreekbaar net-materiaal.
18. Indien de methode effectief genoeg is (te beoordelen in een nu lopende beschelpingproef), dient de 'eenvoudige' beschelpingmethode toegepast te worden, omdat deze de minste negatieve effecten heeft. De beoordeling van de effectiviteit is aan de betrokken onderzoeksgroep.
19. Het benodigde materieel voor de plaatsing van netten, beschelping en transplantatie van zeegras zal steeds via de dichtstbijzijnde dijkovergang de dijk oprijden om vervolgens via de buitenberm naar de zeegraslocatie te rijden. (Geldt niet voor de proeflocatie langs de Krabbenkreek; zie daarvoor voorwaarde 11)
20. In de directe omgeving van de locaties waar gewerkt wordt en waar op de buitenberm gereden wordt, (dus voorland, dijk en buitenberm) moet voorafgaand aan de werkzaamheden door een daartoe deskundige onderzoeker nagegaan worden of er territoria en/of nesten van vogels zijn (met name bontbek- en strandplevier). Deze territoria/nesten moeten nauwkeurig op een kaart worden ingetekend. Nesten/territoria moeten worden gemedend. Indien dit onmogelijk is, dan zal tenminste de eerste keer door een deskundige voor het voertuig uit moeten worden gelopen om er voor te zorgen dat het nest onbeschadigd gepasseerd kan worden. In de toolbox-meeting wordt hier specifiek aandacht op gevestigd, met overdracht van het kaartmateriaal.
21. Maximaal mag op de Slikken van den Dortsman $0,71 \text{ ha}$ en in de Krabbenkreek $1,1 \text{ ha}$ slik beroerd worden.
22. Maximaal tien dagen mag in mei of juni 2007 met een kraan c.q. graafmachine in een rechte lijn over de Schapendam in het Schor van Sint-Annaland naar de proeflocatie Krabbenkreek gereden worden. Dit geldt vanaf 25 mei 2007, met uitzondering van de periode 16 t/m 21 juni 2007.
23. Personen die meewerken aan het experiment lopen niet afzonderlijk over de Schapendam, maar als 'groep', bij voorkeur achter de kraan.
24. Het slik wordt alleen betreden voor de noodzakelijke werkzaamheden.
25. De eerste maal dat de kraan de Schapendam betreedt, loopt een deskundige voor de kraan uit om te voorkomen dat eventuele nesten overreden worden. Bij vondst van een nest wordt niet door het schor om het nest gereden (en schorvegetatie beschadigd), maar er dusdanig overheen gereden dat het nest niet door de wielen of rupsbanden geraakt wordt. De nesten worden gemarkeerd, zodat de machinist er ook bij navolgende ritten overheen rijdt zonder de nesten te raken.
26. Ook voor de monitoringsactiviteiten lopen de onderzoekers via de Schapendam als groep naar de proeflocatie. Het schor ter weerszijden van de dam wordt niet betreden.
27. Monitoringswerkzaamheden worden door een groep van maximaal 6 personen uitgevoerd.
28. Er wordt geen geluidsapparatuur of geluidproducerende apparatuur gebruikt anders dan strikt noodzakelijk is (voor de uitvoering en in verband met communicatie of veiligheid).
29. De antiwadpier- en transplantatie-werkzaamheden vinden bij voorkeur plaats in de maand juni. Alleen als het niet anders kan, kunnen de werkzaamheden ook eind mei plaatsvinden (d.w.z. vanaf 25 mei).
30. Het te gebruiken schelpenmateriaal (afkomstig uit de Oosterschelde) dient zo ecologisch verantwoord te zijn gewonnen als mogelijk is.
31. Het te gebruiken materieel moet zó licht zijn dat de gestelde wieldruk niet overschreden wordt, maar mag niet zó klein zijn dat het werk niet in het gestelde aantal werkdagen en transportbewegingen kan worden uitgevoerd.

32. In de periode mei 2007 - december 2009 vindt monitoring op de twee proeflocaties plaats. Op één moment wordt niet in meer dan drie proefvelden van 50 bij 50 meter tegelijk gewerkt. Om eventuele verstoring van vogels zoveel mogelijk te beperken en toch adequaat te kunnen monitoren, geldt de volgende maximale monitoringsfrequentie in bezoeken per maand:
3 keer per maand in: januari, februari, maart, april, mei, oktober en november/december;
4 keer per maand in: juni, juli en september;
5 keer per maand in: augustus.
33. Eventuele golfmetingen waarvoor ook tijdens de hoogwaterperiode aanwezigheid van personen in het veld vereist is, zullen worden verricht in de maand juni op dagen dat tijdens de laagwaterperiode ook andere parameters gemonitord worden. In deze maand zijn er niet of nauwelijks steltlopers op de omringende hoogwatervluchtplaatsen aanwezig, of in zeer lage aantallen.
34. Op de proeflocatie Slikken van den Dortsman Noord mag in totaal bij alle werkzaamheden niet meer dan 4300 kuub grond worden vergraven (ca. 4260 bij de voorbereiding en ca. 30 bij de transplantatie; naar boven afgerond).
35. Voor het aanvoeren van het benodigde schelpenmateriaal op de proeflocatie Slikken van den Dortsman Noord mogen niet meer dan 10 heen- en retourritten van vrachtwagens over het slik plaatsvinden (uitgaande van een bakinhoud van 15 kuub per vrachtwagen en/of 10 ton laadvermogen).
36. Het is de aanvoerboot toegestaan droog te vallen op het slik op of nabij de proeflocatie Krabbenkreek.
37. Op de proeflocatie Krabbenkreek mag in totaal bij alle werkzaamheden niet meer dan ca. 4900 kuub grond worden vergraven (ca. 4760 bij de voorbereiding en 70 kuub bij de transplantatie, naar boven afgerond).
38. De benodigde kraan c.q. graafmachine bij de proeflocatie Krabbenkreek heeft rups- of ballonbanden.
39. Bij de inzet van hydraulische machines dient te worden voorkomen dat er olie lekkage plaatsvindt. Mocht er desondanks toch verontreiniging plaatsvinden dan dient dit naar een erkende verwerker te worden afgevoerd.
40. De houder van deze vergunning is verplicht deze op eerste verzoek te tonen aan personeel van politie, de provincie Zeeland en de Algemene Inspectie Dienst.
41. Bij niet nakomen van de in de vergunning opgenomen voorschriften door de vergunninghouder kan deze vergunning te allen tijden ingetrokken worden of kunnen nadere voorwaarden worden gesteld.
42. De start van de veldwerkzaamheden dient te worden gemeld aan de heer C. Beekman (0118-631956, c.beekman@zeeland.nl), beleidsmedewerker handhaving van de provincie Zeeland.
43. De initiatiefnemer houdt de provincie Zeeland op de hoogte van de resultaten van het experiment. Eventuele voortgangsrapportages, rapporten en publicaties worden ook aan de provincie ter beschikking gesteld. Daarnaast dient de initiatiefnemer de provincie ook uit te nodigen voor eventuele presentaties over de resultaten van het experiment. Stukken of uitnodigingen dienen gericht te worden aan de heren B. Bouwman en E.C. Stikvoort van de Directie Ruimte, Milieu en Water van de provincie Zeeland.

Deze vergunning is geldig tot en met 31 december 2009.

Tegen dit besluit kunt u (en dat geldt voor iedere belanghebbende) schriftelijk bezwaar maken.

Het bezwaarschrift richt u aan:

gedeputeerde staten van Zeeland, Postbus 6001, 4330 LA Middelburg.

In uw bezwaarschrift neemt u tenminste op uw naam, uw adres, de datum, tegen welk besluit u bezwaar maakt en waarom, alsmede uw handtekening.

U moet het bezwaarschrift binnen 6 weken na de dag waarop dit besluit is bekend gemaakt indienen. Doorgaans is dat de dag na de datum van verzending (zie boven). Overschrijding van de termijn kan er toe leiden dat met uw bezwaren geen rekening meer wordt gehouden.

Indien u overweegt bezwaar te maken, wordt u desgewenst een informatiefolder toegezonden. U kunt deze aanvragen via telefoonnummer 0118-631260. U kunt deze informatie ook downloaden via <http://loket.zeeland.nl/bezwaar/bezwaar>

Voor de goede orde wijzen wij erop dat het bezwaar niet de werking van het besluit schorst. Op grond van art. 8.81, lid 1 van de Algemene wet bestuursrecht kan de indiener van een bezwaarschrift bij de voorzitter van de Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State een verzoek om een voorlopige voorziening indienen, indien - gelet op de betrokken belangen - onverwijld spoed dit vereist.

Uw verzoek tot het treffen van een voorlopige voorziening richt u aan:
Voorzitter van de Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State, Postbus 20019, 2500 EA Den Haag.
Voor de behandeling van een verzoek tot het treffen van een voorlopige voorziening is griffierecht verschuldigd.

Hoogachtend,

gedeputeerde staten,
namens dezen,

A handwritten signature in black ink, consisting of several overlapping loops and a long horizontal stroke extending to the right.

drs. D.C. Kruis,
hoofd Afdeling Landelijk Gebied en Water.